

*Олена Валентинівна БУГАЄВА,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ
(Київ)*

МУЗИЧНА БІОГРАФІКА УКРАЇНЦІВ ДІАСПОРИ: НАУКОВА РЕФЛЕКСІЯ НАД ФОНДАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Останнім часом вітчизняна історична наука приділяє значну увагу студіюванню теми української діаспори, її мистецького та наукового внеску до національної культури, що розглядається у площині новітніх тенденцій гуманітарного дискурсу України ХХІ ст. Найменш знаною та інформаційно розробленою сторінкою закордонної історії етнічних українців є музична біографіка, тому завдання виправлення історичної несправедливості щодо загалу українських музикантів на еміграції, які зробили відчутний внесок у вітчизняне мистецтво, давно на часі.

Дослідження здійснено в контексті сучасних тенденцій і завдань історичної науки, спрямованих на усвідомлення зарубіжної україніки як органічного сегменту української культури, та побудовано на джерелознавчому фундаменті комплексу друкованих видань, представлених у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, що дало змогу виконати низку теоретичних і практичних завдань. Огляд біографічних видань України, присвячених відтворенню життєдіяльності музикантів діаспори, став основою створення цілісного уявлення про жанрові різновиди та тематичний спектр публікацій, періодизацію та географію досліджень, фактологічну змістовність джерел. У результаті ревізії фондів НБУВ укладено бібліографію, представлено 47 біографічних довідок і презентовано імена славетних музикантів діаспори. Історію формування та розвитку музично-біографічного знання щодо наших співвітчизників поза межами України висвітлено у взаємозв'язку з опануванням цієї теми у сфері українознавства, архівознавства, музикознавства.

Ключові слова: музична біографіка української діаспори, фонди НБУВ, українська музична культура.

Інтерес до теми діаспори в Україні, котрий донедавна носив орієнтовано-родинний або професійно-галузевий характер, отримав нині

новий формат. Масове повернення імен діячів української історії, культури і науки стало виявом свідомої потреби українського суспільства у реалістичному відображенні минулого своєї країни та знятті інформаційних кордонів. Відтак, документи та матеріали, пов'язані з українською діаспорою оцінюються як невід'ємна складова історії української нації, визнається їхня непересічна культурна і наукова цінність. Нинішній сплеск дослідницького інтересу до проблематики діаспори констатує директорка Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків із діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» І. Ключковська, яка каже, про те що «тільки зараз [за доби Незалежності] віднайдене минуле України постає великою глибою, вартою доби та її творців, закриває штучно витворені пустоти українського внеску у світовий культурний контекст» [1].

Попри це, персоналізована історія музикантів української діаспори залишається здебільшого предметом наукових студій фахових музикознавців, а не істориків та архівістів. Пояснити цей факт можна специфікою музичної галузі мистецтва, що розглядається зазвичай в об'єктиві інтересів мистецтвознавчої науки. Водночас, музичне мистецтво, враховуючи його специфіку впливу на «маси», традиційно в нашій країні належало до сфери ідеології, тому інерція суспільної свідомості, пов'язана із заборонаю певних тем у гуманітаристиці внаслідок боротьби радянської системи з вільнодумством творчої людини, тривалий час стояла на перешкоді будь-яких спроб залучення теми музикантів діаспори до проблемного дискурсу історичного знання. Лише сучасна доба, позбавлена тематичних кліше та змістовних трафаретів минулого, змінила ситуацію на краще.

У засновку даного дослідження лежить усвідомлення виняткової ролі української музики як об'єднувального фактора в житті кожного нашого співвітчизника на еміграції, незалежно від його віку, професії, соціалізації. Один із провідних українських музичних діячів за кордоном Олександр Кошиць¹, який зробив неабиякий внесок у затвердження українства на американських землях, вважав музичне спілкування чи не найважливішою формою співіснування етнічних

¹ **Кошиць Олександр Антонович** (12(24).09.1875, с. Ромашки Канівського пов., нині Миронівського р-ну Київської обл. – 21.09.1944, Вінніпег, Манітоба, Канада) — хор. диригент, композитор, етнограф, педагог, музично-громадський діяч. Засновник і керівник Укр. республіканської капели (згодом — Укр. нац. хор) у Києві (1919). У 1919–22 разом із Капелою триумфально гастролював країнами Європи (Австрія, Швейцарія, Франція, Бельгія, Голландія, Англія, Німеччина, Польща, Іспанія), у 1922–26 — країнами Америки (США, Аргентина, Уругвай, Бразилія, Канада, Куба, Мексика). Від 1927 жив і працював у Нью-Йорку. У 1941 переїхав до Канади, де викладав курс хорового диригування і читав лекції з теорії та історії музики при Осередку культури й освіти у Вінніпезі.

українців-емігрантів. У листі від 16.02.1942 р. до свого колеги і друга Павла Маценка² він фактично сформулював естетичне *credo* української громади на шляху до її національної ідентифікації в іонаціональній культурі: «У нас люди жили примітивним життям, але вони мали пісню, неоцінений мистецький діамант, яка живила їм душу і наповнювала її, а разом і думку людини, найвищими і найшляхетнішими почуваннями, високими ідеалами людськості, найбільш делікатною духовною поживою, будила їх душу і серце, бадьорила і заохочувала до життя ...» [4; с. 48]. І далі в листі від 25.07.1940 р.: «...тепер, коли ми втратили політично **все** й коли настали часи нищення всього українського, а не будівництва і розвою, — ми не маємо ніде, крім Америки, записати (на рекорд) українську пісню, а вона є те **єдине актуальне**, що залишилося нам і для національного виховання молодого покоління і для **маніфестації українського національного духу у світі...**» [4, с. 46].

Тяжіння до музики у «пасивній» (слухач) або «активній» (виконавець) формах свідомо чи підсвідомо керується емоцією людини, потребою дати розраду її душі. У роздумах великого українця, по-суті, визначається особливий «статус» етнічної музичної культури в житті українців поза Батьківщиною, в об'єктив якої потрапляють: а) **професійні музиканти** — композитори, диригенти, співаки, дослідники, музичні критики, педагоги тощо; б) чисельний **загал митців-аматорів** — керівників інструментальних, хорових, народних колективів, музичних кружків, театральних груп, видавців тощо; в) **слухацька аудиторія** (не музиканти, представники різних професій) — активний і невід'ємний суб'єкт музичного соціуму. Відтак, музична біографіка української діаспори як предмет дослідження за своєю специфікою виявляється значно ширшою та не вкладається у формальні межі будь-якої однієї галузі знання, позаяк потребує комплексного гуманітарного підходу та фахової ерудиції з питань історії, архівної справи, художньої культури, музичного мистецтва, стану духовного розвитку, соціальних аспектів життя української еміграції.

² **Маценко Павло Пилипович** (24.12.1897, слоб. Кириківка, нині смт Кирилівка, Великописарівського р-ну Сумської обл. — 08.03.1991, Вінніпег, Канада) — музикознавець, педагог, церковний композитор і хоровий диригент. Доктор муз.-пед. наук (1932), член-кор. УВАН у Канаді. Воював у армії УНР. Евакуйований англійцями на Кіпр, де 1921–22 диригував церк. і світ. хорами, 1923–24 — організатор хорів у Болгарії. Від 1924 — у Празі, закінч. Високий пед. ін-т ім. М. Драгоманова, студіювався у консерваторії, диригував «Укр. академ. хором». У 1929–31 — керівник хору Укр. католицьк. церкви у Відні. Від 1937 — у Вінніпезі. Викладав на муз. курсах для молоді Канади і США, засновник і диригент хору Молоді Укр. націон. об'єднання (1941–49), секретар Комітету українців Канади, співредактор газ. «Новий шлях». Ректор Ін-ту Св. Івана в Едмонтоні, проф. музики Колегії св. Володимира у Робліні, Колегії Св. Андрія при Манітобськ. ун-ті. Автор понад 30 нарисів про укр. композиторів.

Також принциповим для даного дослідження є питання наукової мови та термінології. Запропоноване поняття *музична біографіка української діаспори* вперше лексично застосовується у межах даної публікації, проте поширення його у науковому обігу є справою часу. Адже факт наявності музичної біографіки української діаспори сьогодні не викликає сумнівів — це засвідчують створені в Україні джерела, арсенал яких охоплює суміжні галузі знань — краєзнавство, музикознавство, археографію, підкріплені неабияким суспільним інтересом до музично-біографічного знання. Отже, локалізація цього поняття в історичній науці набуває законного права, як і соціалізація його змістовного образу в українській культурі. (За кількістю створених мистецьких портретів і названих імен існуючу різножанрову біографічну продукцію справедливо було б виділити в окремий гуманітарний напрям. Але це питання іншої дискусії).

Дослідження музичної біографіки української діаспори нами пропонується розглянути з позицій історичної науки у площині нагальних вимог і потреб, що сьогодні постали у сфері вітчизняної гуманітаристики. Актуальність теми визначається сучасними суспільними тенденціями, спрямованими на усвідомлення та визначення зарубіжної україніки у всій повноті її складових як органічного сегменту української культури. Хоча життєдіяльність українських митців за кордоном неодноразово ставала предметом окремих наукових і публіцистичних розвідок, проте як галузь історико-біографічного знання розглядається вперше.

У нашій країні універсальним інформаційним ресурсом для створення джерелознавчих досліджень будь-якого профілю, зокрема й музичної біографіки українців діаспори, були і залишаються фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. З огляду на зазначену тему в поле першочергової уваги для нас потрапляють відділи музичних фондів і зарубіжної україніки Інституту книгознавства і Відділ формування та використання газетних фондів.

На підставі відбору, аналізу та систематизації книжкових, журнальних і газетних періодичних джерел, представлених у НБУВ, що висвітлюють життєдіяльність наших митців за кордоном, а також практичного досвіду, набутого під час роботи з архівними документами, книжковими та нотними виданнями у сховищах Українського музею та бібліотеки Греко-католицької парафії Св. Базиля у м. Стемфорді (США, Коннектікут), нами було проведено дослідження персоналізованої історії музичної сфери діяльності українців діаспори, виявлено імена славетних митців, які представляли свою країну поза Батьківщиною та зробили відчутний вклад у скарбницю вітчизняного мистецтва.

Аналіз біографічної продукції, присвяченої висвітленню життєдіяльності наших музикантів-співвітчизників за кордоном, виданої в Україні майже за піввіковий період (др. пол. XX ст. – теп. час), найперше, дав змогу вивчити історію питання і дати належну оцінку створеній в Україні науковій літературі з цієї проблеми. Огляд вітчизняних музикознавчих джерел, які торкалися імен українських композиторів, диригентів, співаків, виконавців-інструменталістів екзилу, натомість дозволив охопити проблему в цілому та знайти відповідь на низку важливих питань щодо жанрового і тематичного спектру публікацій, їхньої періодизації та географії, обігу імен, а також вартісності цих джерел (відповідно, авторитетності видань) в абрисі історично-біографічної літератури, опублікованої в Україні.

Справа комплексного вивчення матеріального та духовного добру українців діаспори як важливої інтегральної частини історико-культурної спадщини України була започаткована в українській історичній науці з моменту вступу в силу Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи України» (1993), відповідно до якого документи української історико-культурної спадщини, що перебувають за кордоном, а також документи іноземного походження, пов'язані з історією українського народу та визначені в науковому обігу як «архівна україніка», визнаються складовою Національного архівного фонду України. Відповідно були розроблені програми «Книжкова та рукописна спадщина України: створення бібліографічного реєстру і системи збереження та загальнодоступності» (1992; окремі напрями у її межах — «Архівна та рукописна україніка: Національна зведена система документальної інформації») та «Культурні цінності України: Втрати. Шляхи повернення» (1999), підготовлено методичку опису документів³. Проте, в силу різних обставин, питання реєстрації документів упродовж 15 років вирішене не було. І все ж таки, від початку 1990-х рр. культурні інституції за кордоном, що відігравали роль сховищ архівних документів, друкованих, рукописних матеріалів та інших пам'яток української культури, починають дедалі більше привертати увагу українських істориків, архівістів, гуманітаріїв загалом (С. Віднянського, Я. Дашкевича, І. Гирича, В. Горбика, П. Кардаша, Т. Катаргіної, Г. Папакіна, М. Тимошика, В. Трощинського, І. Тюрменко та ін.).

Доктор історичних наук М. Палієнко визначає два магістральні напрями розвитку вітчизняних досліджень у цій сфері, що здійсню-

³ Див. зокрема: *Дубровіна Л.* Архівна та рукописна україніка: до проблеми об'єкта археографічного та інформаційного опису в системі НАІС // Нац. архів. інформ. система "Архівна та рукописна україніка". Вип. І: Інформатизація архів. справи в Україні: суч. стан та перспективи. Київ, 1996, с. 41–62.

ються, «...з одного боку, істориками у контексті вивчення громадсько-політичної та культурної діяльності української діаспори у світі, а з іншого, архівознавцями і джерелознавцями з метою виявлення і вивчення всієї сукупності документальних джерел з історії українського народу, створення реєстру зарубіжної архівної україніки» [3, с. 43]. Це твердження відображає сучасний стан наукових розвідок зарубіжної україніки та засвідчує її універсальний характер щодо інших галузей гуманітарної науки, зокрема, музикознавчої та історично-біографічної.

Для розуміння місця та ролі музично-біографічного документу в системі архівної україніки не можна обійти увагою інше авторитетне в цій галузі дослідження доктора історичних наук І. Матяш «Концепція створення та функціонування Національного реєстру «Архівна україніка», в якому, крім основоположних теоретичних і методичних питань, дається визначення терміну «архівна україніка». За визначенням автора, до «архівної україніки» належать «...документи культурної спадщини України, які знаходяться за кордоном, та документи іноземного походження, що стосуються української історії, і потенційно є складовою Національного архівного фонду України» [2, с. 12]. Отже, наявні в бібліотеках і архівах діаспори авторські рукописи, нотна продукція, наукові твори, грамплатівки та ін. — своєрідні артефакти скарбниці музичної україніки, отримавши ознаки історичного «документу», закономірно попадають у зону дії архівної україніки та, відповідно, до «...єдиної системи обліку документів культурної спадщини України та документів іноземного походження, що стосуються історії України, які знаходяться за кордоном, й документів (зокрема копій, мікрофільмів), що надійшли до державних архівних установ України з-за кордону і можуть бути ідентифіковані як архівна україніка, і формується з використанням накопиченого українського та зарубіжного досвіду і новітніх досягнень у сфері інформаційно-комунікаційних технологій» [2, с. 17].

Відповідно до запровадженого в архівній україніці розподілу документальної спадщини на три магістральні групи (*автентична україніка* (документи, створені в Україні; вивезені емігрантами або переміщені за радянського часу за її межі); *історична україніка* (документи, створені українцями в еміграції до 1991 р.); *модерна україніка* (після 1991 р.), музична біографіка також розподіляється на *автентичну* (хто жив і творив в Україні, але творча спадщина отримала «друге життя» у виданнях, виконанні, дослідженнях, бібліографії за кордоном), *історичну* (життя та творча діяльність митця в еміграції) та *модерну* (пов'язана з добою Незалежності, характеризує митця нової формації у сучасному світі, який відзначається мобіль-

ною життєвою рефлексією і творчою реалізацією в полікультурному соціопросторі; емігранти та українці, котрі працюють в Україні та за кордоном).

Найважливішою складовою загального реєстру архівної україніки став опублікований 2013 р. «Перелік фондів, що містять документи архівної україніки в США», підготовлений співробітниками Державної архівної служби України та Науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства, котрий документально засвідчує внесок представників української діаспори до духовної та матеріальної спадщини України і, водночас, сприяє репрезентації України та українства у світовій культурі. Нині він є найповнішим реєстром фондів державних, громадських, церковних архівів, музеїв, бібліотек та інших архівних установ Америки, що зберігають документи історії та культури України та української діаспори США. Усього в ньому представлені відомості про 127 архівні установи та понад 1600 фондів. «Перелік» є основоположним джерелом для дослідницької діяльності та першим кроком у практиці створення біографічних і бібліографічних розвідок у галузі музичної персоналістики українців діаспори, оскільки дає змогу цільовим способом використовувати інформацію. Водночас архівні інституції виконують функцію сховищ матеріальних пам'яток духовної культури українців та осередків національної культури. Один із перших американських дослідників, професор Кентського університету Любомир Винар⁴, під керівництвом якого у 1970-ті розпочалися системні дослідження українських етнічних архівів та музеїв⁵, визначив їх зміст «... як неприбуткових культурних інституцій, які відіграють роль сховищ українських архівних документів, друкованих та недрукованих матеріалів, а також українських культурних пам'яток. Головною метою цих інституцій є збирання,

⁴ **Любомир-Роман Винар** (02.01.1932, Львів) — американський історик, бібліографі, громад. і політ. діяч. Дійсний член НТШ, УВАН у США. Засновник і голова Укр. істор. т-ва, голова наук. ради при Світовому конгресі вільних українців, редактор ж. «Укр. історик». Один із ініціаторів заснування при Кентському ун-ті Центру вивчення етнічних публікацій та культурних інститутів (1971; штат Огайо; Center for the Study of the Ethnic Publications and Cultural Institutions), орієнтованого на дослідження діяльності етнічних культурних інституцій та етнічної преси в США, зокрема й української. У 1993–95 у межах окремого проекту Центром було проведено спеціальне обстеження укр. архівів, музеїв і бібліотек.

⁵ Див.: *Wynar Lybomyr R., Buttlar Lois. Guide to Ethnic Museums and Archives in the United States*. Kent: Program for the Study of Ethnic Publications, Kent State University, 1978; *Wynar Lybomyr R. Slavic Ethnic Libraries, Museums and Archives in the United States: A Guide and Directory*. Chicago: Association of College and Research Libraries and the Center for the Study of Ethnic Publications, Kent State University, 1980; *Wynar Lybomyr R. Preservation of the Cultural Heritage: Ukrainian Archives, Libraries and Museums in the United States // Ethnic Forum*. Kent: Kent State University, 1995. Vol. 15, № ½, p. 78–107.

збереження, використання та експонування документів, публікацій та речових пам'яток української історико-культурної спадщини у США» [5, р. 79]. Акцентуючи увагу на їхньому *історичному значенні*, звертав увагу на «...вирішальну роль [архівів] в житті української громади в США на національному, державному та місцевому рівнях, які є важливою силою в поширенні українських культурних цінностей серед американських українців та американського суспільства в цілому, забезпечуючи національно-культурне самовизначення української діаспори в США» [там само, р. 83].

Нині в царині дослідження джерельного потенціалу діаспорних архівів напрацьовані ґрунтовні історичні, археографічні та теоретико-методичні праці⁶, в яких відображено географію архівної україніки світу (а відтак і музичну україніку), електронні бази даних і реєстри архівів зарубіжної україніки⁷.

Як зазначалося вище, дослідження життєдіяльності будь-якого персонажа відбувалося в Україні традиційно у межах тієї галузі, до якої той чи інший митець належав, адже це потребувало певної фахової освіти, розуміння її специфіки. Це стосувалося і висвітлення біографій музикантів в екзилі. Але, починаючи з 1990-х рр., свої права на вивчення та презентацію біографій, зокрема, мистецьких, заявили також представники на той час нової історичної дисципліни — зарубіжної україніки. Незабаром біографічна проблематика стала органічним невід'ємним сегментом різних публічних заходів історико-культурного напрямку, присвячених українцям за кордоном. Знаковою на шляху визнання *теми діаспори* як дослідницького напрямку стала проведена в Івано-Франківську 1996 р. конференція, де вперше широко розглядалися питання «мистецтва і культури українського зарубіжжя» (хоча сам термін «діаспора» узвичаївся у науковій практиці за кілька років по тому). Програми наступних міжнародних конференцій (до прикладу, «Діаспора як чинник утвердження держави Україна...»), організована Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків із діаспорою Національного університету «Львів-

⁶ До прикладу: *Катаргіна Т.* Збереження культурної спадщини у Великій Британії, США, Канаді (історія і сучасність). Київ, 2003; *Матяш І.* Архівна україніка в Канаді: історіографія, типологія, зміст. Київ, 2008; *Мерфі Н.* Українознавчі наукові установи в США (друга половина XX – початок XXI ст.) // Наук. праці іст. ф-ту Запоріз. держ. ун-ту. Запоріжжя, 2005, вип. XIX, с. 381–386; *її ж.* Українські архівні та музейні центри в США // Наук. праці. Миколаїв, 2005, т. 37, с. 64–69.

⁷ Див.: Архівна україніка : публікації про архівну україніку в країнах світу // Архіви України : офіц. веб-портал Держ. ком. Архівів України (http://www.archives.gov.ua/Archives/Oglyady/Bibliograph_svit.php); Зар. архівна україніка : матеріали до бібліографії // Там само (http://www.archives.gov.ua/Archives/index.php?bibliography_02#aus); Архівна україніка в Канаді: довідник. Київ, 2010; Укр. архівна енциклопедія. Київ, 2008.

ська політехніка», «Видатні постаті науки, культури і освіти України», проведена Державною академією керівних кадрів культури і мистецтва у Києві, конференції Дніпропетровського національного університету та ін.) уже обов'язково містили доповіді з музичної біографіки, котра з кожним роком набувала більшої популярності (Додаток, № 3, 5, 18, 28, 34, 83). Публічні наукові заходи зіграли важливу роль найперше для усвідомлення теми української діаспори у фокусі філософських, ментальних і національних засад. По-друге, на таких публічних слуханнях музична біографіка на практиці отримала визнання в об'єктиві інтересів зарубіжної та архівної україніки, що створило умови для її подальшого розвитку як історичної дисципліни. Вже протягом першого дослідницького десятиріччя музична біографіка продемонструвала тенденцію розширення змістовного, тематичного та жанрового потенціалу. Характерна риса представлених до обговорення доповідей конференцій — дослідження біографії митця у проблемно-історичному контексті, як от відображення постаті співака З. Штоккало у руслі традицій культури українського зарубіжжя, презентації біографії піаніста Л. Сироти як постаті світового рівня, висвітлення образу легендарної особистості педагога та піаністки Д. Гординської-Каранович (приуроченої до 100-річного ювілею мисткині) як видатного діяча української культури (Додаток, № 3, 83,35).

У межах даного дослідження автором було складено широкий список опублікованих в Україні джерел, що тією чи іншою мірою містять біографічну інформацію: це проблемно-тематичні статті у фахових наукових виданнях, «іменні» сторінки в історично-регіональних збірниках, біографії музикантів і довідкова біографічна література, розвідки про митців діаспори — загалом близько 90 позицій, що охоплює період від 1960-х рр. до сьогодення. У переліку найменувань фахових музикознавчих, українознавчих і краєзнавчих видань такі збірники наукових праць, як: «Записки НТШ. Праці музикознавчої комісії» (Львів), «Наукові записки Тернопільського національно-педагогічного університету ім. В. Гнатюка», «Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство» (Івано-Франківськ), «Musica Humana: збірник статей кафедри музичної україністики ЛДМА ім. М. Лисенка» (Львів), «Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського» (Київ); «Народна творчість та етнографія» (Київ), «Український музичний архів: документи і матеріали з історії української музичної культури» (Київ) та ін. Значний відсоток статей біографічного змісту вийшло у крайових зводах історико-культурної спадщини України, збірниках міжнародних науково-практичних конференцій, що проходили в нашій країні та країнах Європи, популярні статті в періодичних газетних і журнальних виданнях.

Крива статистичних даних засвідчує виразну динаміку зростання дослідницького інтересу до персоналізованої музичної «діаспориани» від поодиноких праць періоду 1960-х–80-х рр. (близько 10 найменувань), збільшення в рази їхньої кількості у 1990-ті рр. (до 40 наймен.), спалаху популярності впродовж 2000–2010 рр. (понад 90 наймен.) і падіння інтересу упродовж останніх п'яти років (до 10 наймен.). Географія досліджень є також досить показовою: близько 60 % продукції було підготовлено та надруковано у Західній Україні (Львові, Тернополі, Івано-Франківську, Дрогобичі, Стрії, Чернівцях), як результат соціального запиту та дієвої професійної співпраці з представниками діаспори саме у цьому регіоні, приблизно 30 % — видано у Києві, інші — публікації у наукових збірниках Польщі, Чехії, в американській газетній періодиці, у спільних українсько-американських виданнях. Загалом у кількісному співвідношенні вони не поступаються історико-архівним публікаціям із зарубіжної україніки, створеним в Україні протягом останніх 10–15 рр. Означений музикознавчий доробок є вагомим за кількістю та першістю представлення імен на сторінках українських друкованих видань, а також засвідчує якісно нову сходинку шляхів формування та розвитку діаспорного знання в нашій країні.

Жанровий діапазон джерел музичної біографіки зазначеного періоду є характерним для етапу закладання основ дослідницького напрямку, тому далеко не всі публікації повною мірою підпадають під «стандарт» біографічного жанру. Зрозуміло також, що після тривалого періоду ідеологічного анабіозу, саме на покоління музикознавців 1990-х припала місія першопрохідців щодо повернення в Україну імен «заборонених» митців. Щоправда, і до цього часу в Україні були поодинокі дослідники, які створювали біографічну літературу про музикантів-емігрантів у, так би мовити, завуальованому вигляді, що ані за назвою, ані лексикою не асоціювалася з «діаспорою», зокрема це дві збірки про видатного співака («короля тенорів») *Олександра Мишугу*⁸ (перша — зібрана І. Деркачем (Львів, 1964) (Додаток, № 14), друга — велика книга спогадів, матеріалів та статей, упорядкована М. Головащенком (Київ, 1971) (Додаток, № 67), стаття С. Павлишин про нього ж у журналі «Советская музыка» (Москва, 1965) (Додаток, № 72) та дослідження про Нестора Нижанківського⁹ Ю. Булки (Київ, 1972) (Додаток, № 9), що вийшло у серії «Творчі портрети україн-

⁸ **Мишуга Олександр Пилипович** (псевдонім — Філіппі-Мишуга; 20.05.1853, с. Новий Витків Королівства Галичини та Володимирії, Австрійська імперія — 09.03.1922, Фрайбург, Веймарська республіка) — оперний співак (лірико-драматичний тенор), педагог. Виступав у театрах Мілана, Турина, Варшави, Кракова, Києва, Санкт-Петербурга, Берліна, Лондона, Відня, Парижа. Його називали «Співаком із Божої ласки».

ських композиторів», перевидане з додатками до 95-річчя від дня народження митця (Львів–Нью-Йорк, 1997) (Додаток, № 10). Вірогідно, постаті М. Мишуги та Н. Нижанківського не вважалися настільки резонансними для радянської влади, аби їхні імена «спромоглися» отримати відповідний гриф. Охоплюючи 1990-ті рр., розумієш всю складність і важливість перших дослідницьких кроків, передусім в плані пошуку біографічної інформації, без якої просто неможливо уявити особистість митця в його цілісності як людини-музиканта. Відтак, будь-які дослідження, що не мали розкриття біографії за самоціль, проте презентували нові імена або містили інформацію про творчий доробок, концертний репертуар, мистецьке оточення тощо, поступово зменшували інформаційну прірву, збагачуючи поле для подальших біографічних розвідок.

Музична біографіка кінця ХХ – початку ХХІ ст. уперше за багато років стала реальним проривом у презентації на Батьківщині плеяди українських композиторів, диригентів, піаністів, вокалістів, бандуристів, музичних критиків, педагогів, громадських діячів, які працювали в країнах Європи, Америки, Австралії. Окрім невеликих за розміром публікацій, на кшталт біографічних портретів, що друкувалися у наукових та популярних виданнях, були представлені дослідження, в яких біографія митця розглядалася побіжно в контексті історико-теоретичної музикознавчої проблеми. Мистецькі портрети збуджували інтерес широкої читацької аудиторії країни та ставали необхідним фактологічним матеріалом для фахівців-дослідників у важливій справі закладання фундаменту галузевої біографіки.

Джерела з музичної біографіки української діаспори, опубліковані в Україні, засвідчують, що останнє десятиріччя ХХ ст. ознаменувалося сплеском інтересу до незаслужено «викреслених» із нашої історії талановитих українських музикантів, які змушені були виїхати з радянської України, та ніколи не поривали духовний зв'язок із Батьківщиною, будучи носіями української ментальності продовжували традиції своєї національної культури на чужині. Водночас, в умовах обмеженості фактологічних біографічних даних на початковому етапі формування української музичної біографіки носило переважно перманентний, випадковий і ретроспективний характер, що пояснює кількісне відставання біографічних жанрів у дослідженнях діаспори серед інших музикознавчих праць.

⁹ **Нижанківський Нестор Остапович** (31.08.1893, Бережани, нині Тернопільської обл. – 12.04.1940, Лодзь, Польща) — композитор, піаніст і музичний критик. Член музикологічної секції НТШ, муз. критик г. «Укр. вісті», перший голова Союзу укр. професійних музик.

У наведеному далі переліку імена та біографії скрипалів — *Євгена Цегельського*¹⁰ (Додаток, № 49) та *Василя Попадюка*¹¹ (Додаток, № 52), композиторів — *Степана Гуміловича*¹² (Додаток, № 50), *Остана Бобикевича*¹³ (Додаток, № 64), композитора, музикознавця і диригента *Ігоря Соневицького*¹⁴ (Додаток, № 44), композитора, диригента, піаніста і музично-культурного діяча *Василя Безкоровайного*¹⁵ (Додаток, № 16), диригента і композитора *Євгена Ореста Садовського*¹⁶ (Додаток, № 32), композитора, диригента і музично-громадського діяча *Северина Супруна-старшого*¹⁷ (Додаток, № 66, 89), композитора, піаніста, органіста і педагога *Вадима Кіну*¹⁸ (Додаток, № 8), піаністок — *Любки* (Додаток, № 37, 38, 40, 41, 46) і *Христі Колесс*¹⁹ (Додаток, № 46), піаніста і композитора *Романа Савицького*²⁰ (Додаток, № 39), *Тараса Микиши*²¹ (Додаток, № 27), *Лео Сироти*²² (Додаток, № 83), співаків — *Модеста Менцинського*²³ (Додаток, № 24), *Дениса і Ореста Руснаків*²⁴ (Додаток, № 26, 25), *Йосипа Гошуляка*²⁵ (Додаток, № 62), *Івана Жадана*²⁶ (Додаток, № 1), *Михайла Голинського*²⁷ (Додаток, № 5–7), *Любомира Мацюка*²⁸ (Додаток, № 45), *Іванни Синецької-Іваницької* (Додаток, № 65), *Климентія Чічки*²⁹ (Додаток, № 70), *Марти Кокольської*³⁰ (Додаток, № 90), піаністки, педагога, музично-громадського діяча *Дарії Гординської-Каранович*³¹ (Додаток, № 35), музикознавця, композитора та педагога *Євсія Мандичевського*³² (Додаток, № 88), музикознавця, військового,

¹⁰ **Цегельський Євген Романович** (05.05.1912, Чернівці, Герцогство Буковина, Австро-Угорська імперія – 1980, США) — скрипаль, музикознавець, педагог. Син професора Романа Цегельського та Меланії Левинської, племінник міністра ЗУНР Лонгіна Цегельського, брат Михайла Цегельського. Закінчив Празьку консерваторію (1937). Директор Муз. ін-ту ім. М. В. Лисенка в Перемишлі (1937–1939). Соліст-концертант і концертмейстер віденського Бурґтеатру. З 1949 — у США. Автор праці «Чехи і гал.-укр. світська музика в 19 ст.».

¹¹ **Попадюк Василь Васильович** (16.01.1966, Львів) — скрипаль-віртуоз, піаніст. Грає на 15 інструментах. Засновник гурту PAPAduke, з яким подорожує країнами світу, виконуючи композиції у стилях world music, Latino, gypsy, jazz. Із 1997 живе і працює у м. Торонто (Канада).

¹² **Гумілович Степан Володимирович** (09.01.1916, с. Топірці, Городенківського повіту, нині Івано-Франківської обл. – 27.01.1984, м. Торонто) — композитор, хоровай диригент. Автор творів у жанрі легкої музики. Із 1946 жив і працював в Австрії, Чилі та Аргентині. Від 1957 — у Канаді, де відновлює діяльність легендарного хору «Бурака» у складі Братства першої Укр. дивізії Укр. Національної армії (м. Торонто).

¹³ **Бобикевич Остав Олексійович** (псевд. – Тирса Орест; 04. 09. 1889, с. Слобода, нині Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 19. 07. 1970, Мюнхен) — піаніст, композитор, муз. критик, громад. діяч. За фахом інженер. Гри на фортепіано навчався приватно. До 1942 виступав із авторськими концертами в Львові та Перемишлі. Від 1944 — на еміграції в Мюнхені (проф. Укр. техніко-господарського ін-ту). Автор солоспівів і хорів із фортепіано, співавтор музики й обробок збірки «Співаник УПА». В архівних установах України, Америки і Канади зберігаються фонограми його пісень.

громадського та культурного діяча *Федора Стешка*³³ (Додаток, № 60), майстрів кобзарської справи — *Зіновія Штокалки*³⁴ (Додаток, № 18, 19), бандуристів *Володимира Луціва*³⁵ (Додаток, № 28) та ін. З огляду на день сьогоднішній, цей перелік добре знаних і шанованих на еміграції імен українських музикантів ні для кого вже не є дивним, проте українське суспільство мало пройти довгий і складний шлях, аби цей історичний момент в нашій країні стався і представники діаспори посили своє місце в інформаційному просторі України.

У жанровому діапазоні зазначеного періоду традиційно присутній нарис — один із найхарактерніших біографічних жанрів мистецької галузі. Передусім, це праці Р. Сов'яка про життя і творчість композитора *Остана Нижанківського* (Додаток, № 86), С. Павлишин про композитора і диригента *Мар'яна Кузана*³⁶ (Додаток, № 78), науково-популярний нарис Л. Філоненка про життя і творчість відомого митця *Ярослава Барнича*³⁷ (Додаток, № 87), а також біографічна повість і монографія Б. Петраша про громадського діяча та співака світової слави *Мирослава Скала-Старицького*³⁸ (Додаток, № 81, 82). На рубежі ХХ–ХХІ ст. цей жанр поступово зазнає змін, змістовно насичується фактичним даними, документами: проілюстрована фотодокументами праця А. Добрянського *«Лідія Липковська»*³⁹ та художньо-документаль-

¹⁴ **Соневицький Ігор Михайлович** (1926, с. Гладинківці, Чортківського пов. (нині Чортківський р-н Тернопільської обл.) – 2006, Нью-Йорк) — композитор, музикознавець, диригент. Доктор філософії (1961), професор Укр. католицького ун-ту в Римі (1971–1980). Дійсний член УВАН в США та НТШ, член Американ. муз. т-ва та Асоціації Американ. композиторів, засновник і керівник Центру укр. культури в Гантері (1983–2003). Співзасновник і викладач Укр. муз. ін-ту у Нью-Йорку (1950-ті). Керівник і диригент хору «Думка» (Нью-Йорк) і «Трембіта» (Нью-Арк). Працював у жанрах церковної музики.

¹⁵ **Безкоровайний Василь Васильович** (1880, Тернопіль – 1966, Буффало, США) — композитор, диригент і піаніст. Із театром В. Блавацького емігрував до Австрії (1944–49). Від 1949 — у США. Значна частина творчої спадщини зберігається у Тернопільському краєзнавчому музеї.

¹⁶ **Садовський Євген Орест (Іванович)** (05.05.1913, Україна – 2014, США) — співак, композитор, хоровий диригент. Лицарь Папського ордена св. Георгія. Працював у театрах І. Тобілевича та Й. Стадника. На еміграції у США — багаторічний дяк при парафіях Св. апостолів Петра і Павла і Св. Йосафата. Автор духовних творів і хорових композицій.

¹⁷ **о. Сапрун Северин (старший)** (02.09.1897, с. Рибник поблизу Дрогобича – 06.07.1950, Париж) — католицький священник, скрипаль, композитор, диригент, педагог, музикознавець, поет, музично-громадський діяч. Від 1946 (під час еміграції) — редактор укр. католицького ж-лу.

¹⁸ **Кіпа Вадим Веремійович** (13.05.1912, Україна – 31.08.1968, Нью-Йорк) — піаніст, композитор, диригент, музично-громадський діяч. Виконавець-віртуоз. Членкор. УВАН у Нью-Йорку (від 1962). Від 1943 провадив концертну і викладацьку діяльність в Німеччині, у 1944–51 — проф. Берлінської консерваторії. У 1949 емігрував до Нью-Йорка, де відкрив власну муз. школу. Як соліст виступав у симфонічних концертах, в його репертуарі твори укр. композиторів.

ний нарис В. Олійника «Європейський тенор з Велдіжа» про *Василя Тисяка*⁴⁰ (Додаток, № 68), «Невідоме про відомих [Микола Малько]»⁴¹ М. Покровського (Додаток, № 84). Тож у початку ХХІ ст. у «чистому» вигляді жанр нарису майже не зустрічається, трансформуючись у більш масштабні монографічні праці. Серед них — «Федір Шешко — український вчений-педагог, мизиколог-теоретик» (Т. Беднаржова) (Додаток, № 4), «Брати Руснаки: розповідь про видатних українських співаків з Буковини» (В. Манютін) (Додаток, № 58), «Перша українська композиторка Стефанія Туркевич-Лісовська-Лукачович»⁴² (С. Павлишин) (Додаток, № 79), «Творчий портрет Зіновія Лиська»⁴³ в суспільно-історичному контексті епохи» (В. Сивохіп) (Додаток, № 85), або проблемно-тематичні статті у збірках публікацій, наприклад, «Василь Барвінський в контексті європейської музичної культури: статті та матеріали» (упорядн. О. Смоляк) (Додаток, № 13), «Любка Колесса — українська піаністка: статті та матеріали» (упоряди. Н. Кашкадамова, В. Бобицька) (Додаток, № 56), «Платоніда Щуровська-Россіневич»⁴⁴: портрет мисткині через призму теорій гендеру та пасіонарності» (Г. Карась) (Додаток, № 33), «Творчий портрет Оксани Герасименко»⁴⁵: бандурне мистецтво на перехресті культур та епох (ювілейні узагальнення)» (В. Дутчак) (Додаток, № 29) та ін.

¹⁹ **Колесса Любка (Олександрівна)** (19.05.1902, Львів – 15.08.1997, Торонто) — піаністка, педагог. Сестра Христі Колесси. У 1920–30 концертувала (понад 150 виступів на рік) у країнах Європи, України (Львові). У 1938–39 — конц. турне країнами Пд. Америки. Виступала у «Карнегі Холл» (1950). Професор Королів. консерваторії (1942–52), Консерваторії муз. і драмат. мист-ва (1952–73.) У репертуарі, серед інших, твори В. Барвінського і Н. Нижанківського.

Колесса Христя (Олександрівна) (15.10.1915, Відень – 22.07.1978, Оттава) — віолончелистка, педагог. Сестра Любки Колесси. У 1930-х концертувала у країнах Європи. Від 1948 — в Канаді. Одна із засновників Укр. муз. ін.-ту в Торонто (1952). Викладач віолончелі в Торонто (1953–63), Оттаві (1961–77). У 1962–70 — артистка камерного оркестру Держ. радіо в Оттаві.

²⁰ **Савицький Роман Януарійович** (23.11.1904, С. Бачина, нині Старосамбір. р-ну Львів. обл. – 11.09.1974, смт Моршин Стрийськ. р-ну Львів. обл.) — історик, педагог, композитор-аматор. Автор зб. пісень (1973), серед них «Гуцулка Ксеня».

²¹ **Микиша Тарас Миколайович** (02.02.1913, с. Приймівщина Оржицького р-ну Полтав. обл. – 14.03.1958, Буенос Айрес) — піаніст, композитор, педагог. Лауреат Міжнар. конкурсу піаністів ім. Ф. Ліста у Будапешті (1933). Від 1933 виступав із концертами в Угорщині, Нідерландах, Німеччині, Польщі, Україні, Франції, Чехословаччині, Югославії, Аргентині. В репертуарі твори укр. композиторів.

²² **Сирота Лейб Григорович** (сцен. псевд. – Лео Сирота; 04.05.1885, Кам'янець-Подільський – 25.02.1965, США) — піаніст-віртуоз. Дебютував у Відні. Виступав у країнах Європи з оркестром С. Кусевицького. У 1921–24 провадив майстер-класи у Львів. консерваторії. Наприкінці 1920-х виступав у Харбині, де отримав запрошення на поїздку до Японії (до 1946). Від 1929 — зав. відділом Токійської королівської академії Уено. У 1946 виїхав до США, де викладав ф-но в Ін-ті музики у Сент-Луїсі.

²³ **Менцинський Модест Омелянович** (29.04.1875, Великі Новосілки, нині Мостиського р-ну Львів. обл. – 11.12.1935, Стокгольм, Швеція) — оперний співак

Із добою незалежності України пов'язана також хвиля інтересу до мемуарної та епістолярної біографіки представників усіх сфер знання, зокрема й діячів музичного мистецтва. В результаті спрощення доступу до архівної спадщини митців діаспори впродовж останніх 25 років активізувався процес створення різних жанрів мемуарної літератури, зокрема спогадів (Михайла Голинського, Модеста Менцинського, Зої Полевської⁴⁶) (Додаток, № 7, 17, 53, 63), автобіографічних оповідей, наприклад Іри Маланюк⁴⁷ (Додаток, № 57), та листування знакових музичних постатей зарубіжної україніки — Михайла Гайворонського з Василем Витвицьким⁴⁸ і Філаретою Колессою, Миколи Малька з Павлом Маценком, вибраних листів із архіву Василя Безкоровайного (Додаток, № 54, 55, 80).

Характерна для цього часу потреба у персоналізації історії та усвідомленні особистості як її творця стала для дослідників своєрідним дороговказом на шляху знаходження, вивчення та оприлюднення цінних свідчень щодо життєдіяльності українських митців-емігрантів, зафіксованих історією в друкованих і рукописних джерелах, архівних документах і колекціях, книжкових і періодичних виданнях, збережених, як в Україні, так і за кордоном. Йдеться не про опосередковане використання тих чи інших поодиноких архівних документів на кшталт «і це також», а про вичерпне студіювання джерел зарубіжної україніки, на підставі яких відбувається розкриття загальної проблеми.

(тенор). У 1904–08 — перший тенор Королівської опери у Стокгольмі, у 1910–26 — соліст опери у Кельні. У 1903, 1908–09 — співав на сцені Львів. опери. Від 1926 — у Стокгольмі, де відкрив власну школу співу. В репертуарі твори М. Лисенка, П. Людкевича В. Пачовського, Д. Січинського, Я. Ярославенка.

²⁴ **Руснак Денис Манолійович** (19.01.1901, Дубівці, нині Кіцьманського р-ну Чернівецької обл. – 1952, Нью-Йорк) — оперний співак (тенор), диригент. Брат співака О. Руснака. Вчився у Чернівецькій муз. школі, яку не закінчив, втративши ногу, що вплинуло на подальшу долю. Намагався реалізуватися у країнах Європи, Пн. Африки та Пд. Америки. У 1932 блискуче виконав партію Андрія в опері «Запорожець за Дунаєм» М. Лисенка на сцені Бухарестської опери. У 1936 емігрував до США.

Руснак Орест Манолійович (1895, нині Кіцьманського р-ну Чернівецької обл. – 23.01.1960, США ?) — оперний співак (тенор). «Український Каруззо», «неперевершений Фауст». Брат співака Д. Руснака. Служив в австрійському війську, брав участь у бойових діях укр. революції. Дебютував 1924 на сцені Кенігсберзької опери («Богема» Дж. Пуччині), отримав світову славу у країнах Європи і Америки. Наприкінці 1920 – 30-і з тріумфом виступав на сценах укр. міст.

²⁵ **Йосип Гошуляк** (07.10.1922, с. Паушівка (нині Палашівка), нині Чортківського р-ну Тернопільської обл. – 26.05.2015, Торонто, Канада) — українсько-канадський співак, найвидатніший укр. бас ХХ ст. Працював в у драм. театрі В. Блавацького та хорі В. Божика у Німеччині, солістом семінарійного хору М. Антоновича у Голландії, солістом Капели бандуристів ім. Т. Шевченка в Детройті (США). В останні роки — бібліотекар Метрополітальної б-ки в Торонто, концертуючий виконавець. Учасник етнічного радіо проекту «Пісні мого народу» та ін.

²⁶ **Жадан Іван Данилович** (22.09.1902, Луганськ – 15.02.1995, о. Сент-Джон, США) — оперний співак (широкого діапазону тенор). У 1942 емігрував до Німеч-

Сьогодні в музичній біографіці вирізняються два основних підходи використання архівних джерел. Один здійснюється за вибірково-персоналізованим принципом, пов'язаним із висвітленням окремої постаті з метою створення виразних і «живих» портретних малюнків (до прикладу: «Піаністка Любка Колесса очима німецьких критиків» (Додаток, № 37) та «Українська піаністка Любка Колесса в рецензіях польської преси» Н. Кашкадамової (Додаток, № 40, 41), «Олександра Любич-Парахоняк⁴⁹ на сторінках української та польської преси» М. Зубеляк (Додаток, № 30)). Інший — загально-тематичний, де конкретна персоналія/персоналії розглядаються не як самоціль, а опосередковано, контекстуально. Останній вимагає залучення великого масиву архівних документів відповідної проблематики та певних хронологічних меж. Прикладом можуть слугувати праці О. Мартиненка «Українська музична еміграція в Чехословаччині (1920–1940 рр. ХХ ст.)», «Документи і матеріали про діяльність української музичної еміграції в Чехословаччині у фондах празьких архівів» чи Г. Карась «Архівні та музейні колекції діячів музичної культури українського зарубіжжя: джерелознавчий аспект» (Додаток, № 2).

У контексті досліджуваної теми необхідно назвати ще дві показових для української біографістики праці. Йдеться про укладений 2007 р. на базі книжкових фондів та періодичних видань Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка

чини, 1945 — до США. Співацька кар'єра не склалася, однак два виступи у Карнегі-Холл було записано на платівки. Власноруч збудував будинок на острові у Карибськ. морі, де мешкав до останнього. Засл. арт. РРФСР (1937), нагороджений орденом Труд. Червон. Прапора (1937).

²⁷ **Голинський Михайло Теодорович** (02.01.1980, с. Вербівці, нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл. — 01.12.1973, Едмонтон, Канада) — співак (драм. тенор). Навчався співу у Львові (Ч. Заремба) та Милані (Е. Гарбіно). Служив в австр. армії, від 1918 — в УГА та у військ. секретаріаті ЗУНР. У 1925–26, 1933–34 — соліст Варшавського, 1926–27 — Одеського, 1927–30 — Харків., 1930–38 — Львів. оперних театрів. У 1938 емігрував до США, згодом — Канади, де виступав із концертами. У репертуарі твори М. Лисенка, С. Людкевича, Д. Січинського, Я. Степового та нар. пісні. Автор «Спогадів» (Київ, 1993).

²⁸ **Мацюк Любомир** (Lubo Maciuk; псевд. — Мартіні; 30.09.1920, с. Унятичі, нині Дрогобицьк. р-ну Львівськ. обл. — 17.02.1991, Польща, похований у Щеціні) — співак (тенор), диригент. Виступав із концертами Німеччині, у 1947–58 працював у Бразилії. У 1958 емігрував до США

²⁹ **Чічка-Андрієнко Клим Андрійович** (псевд. Клеманс Квятковскі; 19.07.1888, с. Копичинці, нині Гусятинського р-ну Тернопільськ. обл. — 05.03.1967, Роттенбург) — співак (тенор), педагог, дослідник у галузі вокалу. «Безсумнівний співочий геній». Із 1934 у Німеччині, виступав у країнах Європи. Очолив власну школу співу у Роттенбурзі (1950–70). Автор багатьох праць із техніки співу, дослідження «Укр. школи в Галичині в світлі законів і практики», виданої під псевд. К. Федорович.

³⁰ **Кокольська Марта Миколаївна** (25.03.1934, Стрий, нині Львів. обл. — 16.04.2007, Нью-Йорк) — співачка (сопрано). Від 1961 — солістка Центр. міськ. опери Нью-Йорка. Виступала з концертами у США, брала участь у вечорах пам'яті

бібліографічний покажчик «Композитори української діаспори» (Додаток, № 47), факт виходу якого став знаковою подією у мистецькому світі та свідченням нового рівня свідомості українців (починаючи від дослідника до фахово орієнтованого читача та пересічного громадянина) у «прийнятті» теми діаспори та реабілітації тих, хто колись «зрікся» своєї землі. Цей покажчик став чи не першим опублікованим за доби Незалежності виданням, в якому цілісний творчий доробок українських музикантів діаспори інтегровано в національну українську культуру і є вагомим набутком музично-біографічної галузі.

Ще вищою сходинкою в опануванні теми митців за кордоном стала монографія Ганни Карась «Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття» (Додаток, № 31) — перше фундаментальне музично-джерелознавче дослідження української діаспори. Ця авторська реконструкція сторічної історії діяльності митців за кордоном охоплює майже п'ять тисяч посилань на друковані та рукописні джерела, нотні видання та дискографію з фондів України та світу. Підготовлена здебільшого в традиціях культурологічного дослідження у відображенні процесів розвитку музичної культури діаспори, вона також є інформативною і з позицій музичної біографіки, оскільки дає змогу відстежувати факти творчої біографії різного рівня

М. Лисенка (1963) та Г. Китастого (1977) у Детройті, Т. Шевченка (1974) у Торонто. Перша виконавиця партії Анни («Анна Ярославна» А. Рудницького). У репертуарі твори В. Барвінського, М. Лисенка, Я. Лопатинського, Д. Січинського, Я. Степового, К. Стеценка.

³¹ **Гординська-Каранович Дарія Ярославна** (18.10.1908, Коломия — 09.12.1999) — піаністка, педагог, громад. діяч. У 1920–45 активно концертувала в Німеччині, Австрії, Чехословаччині, Польщі, Канаді, США. Викладала гру на ф-но у консерваторіях Львова і Відня. Пропагувала твори тогочасних укр. композиторів. Від 1951 — у США, викладач ф-но в Укр. муз. ін-ті Америки, концертує піаністка. Від 1983 — президент Укр. муз. ін-ту Америки у Філадельфії.

³² **Мандичевський Євсвій** (17.08.1857, с. Багринівка, нині Чернівецької обл. — 13.07.1929, м. Шульц, Австрія) — музикознавець, композитор, диригент, педагог. Народжений лицарським хрестом Франца Йосифа (1909). Від 1880 — хормейстер Віден. хорової академії, від 1887 — архіваріус Т-ва друзів музики. У 1896–1921 — проф. Академії музики та сценічного мист-ва, викладач інструментування, історії музики і композиції. Кореспондент британського ж. «The Musical Times»

³³ **Штешко Федір Миколайович** (04.09.1877, Кам'янка, нині Чернігів. обл. — 31.12.1944, Прага) — музикознавець, муз.-громад. діяч, військовий. Організатор Укр. громади Владивостока. У 1920-ті засновує у Кам'янці-Подільському Народну консерваторію, де викладає теорію музики, диригує місцевими хорами. Згодом працює у Польщі. Очолював культурно-освітній відділ Генштабу Армії УНР (1920–22). У 1923–26 вчиться на філософ. ф-ті у Карловому ун-ті Праги, викладаючи музикознавство в Укр. високому ін-ті ім. М. Драгоманова. Від 1937 — член редколегії ж. «Укр. музика» у Львові. Співпрацював з Укр. загальною енциклопедією (1930–33, Львів). Автор праць із історії укр. нотодруків і церковного співу. Зібрав картотеку з укр. муз. літератури, зібрав муз. бібліотеку різними мовами, систематизував твори Д. Боршнянського.

обдарування та визнання мистецьких постатей, виявляти імена дослідників, моделювати біобібліографію композиторів і виконавців, здійснювати ревізію архівних, музейних, бібліотечних установ щодо наявності в них біографічних матеріалів і особистих документів для реставрації родинних, творчих і культурних зв'язків тощо.

Поміж представлених у фондах НБУВ друківаних і періодичних видань зберігаються також праці з музичної біографіки українських авторів, видані в різних країнах Європи і Америки. У другій половині ХХ ст. почали виходити різножанрові музикознавчі та культурологічні праці, створені здебільшого дослідниками діаспори, які не тільки мали доступ до архівної інформації, але й тривали особисті та професійні стосунки з тими чи іншими українськими митцями⁵¹.

Одним із найпотужніших і фактично незаних в Україні вмістилищ архівів українських митців Америки є Український музей і бібліотека м. Стемфорда⁵². В існуючому масиві музичних видань бібліотеки автору даного дослідження вдалося відібрати твори, що належали до *нотної колекції Льва Рейнаровича*⁵³, і тим самим відтворити її майже у первісному вигляді.

Цінність даної колекції як документального джерела музичної біографіки визначається вагомістю постаті самого укладача (знаний спі-

³⁴ **Бережан Зіновій Павлович** (справж. – Штокалко; 25.05.1920, с. Кальне, нині Козівського р-ну Терноп. обл. – 28.06.1968, Нью-Йорк) — лікар-онколог, бандурист, письменник, культурно-громад. діяч. Доктор мед. наук (1951). Закінчив мед. ф-т Мюнхен. ун-ту (1950), де був головою Укр. громади, організатором літ. вечорів, ред. тижневика «Студент. вісті». У 1952 емігрував до США, був знаним у Брукліні лікарем. Зібрав понад 300 укр. пісень і дум, автор багатьох творів для голосу (20 аудіокасет). Соліст Капели бандуристів ім. Т. Шевченка в Нью-Йорку. Підготував істор.-теорет. працю про бандуру «Кобзарський підручник» (1989).

³⁵ **Луців Володимир Гаврилович** (сцен. псевд. Тіно Вальді; 29.06.1929, с. Надвірна, нині Ів.-Франк. обл.) — бандурист, співак (тенор), дослідник-фольклорист, муз.-громад. діяч. Примусово вивезений до Німеччини (1944), де закінчив укр. гімназію та грав у Капелі бандуристів ім. М. Леонтовича. У 1950-ті концертував у країнах Європи. 1958 повернувся до Лондона. Організатор міжнародних турне для хорів, танцюв. колективів, виконавців із України, передусім хору «Думка». Координатор, член комісії і муз. організатор важливих культ. подій і свят. Засновник благодійного мист. фонду ім. В. Луцзя у Надвірній (2002). Автор автобіогр. книги «Від Бристолі до Темзи». Лауреат премії імені В. Винниченка (1993), нагородж. Почесн. грамотою Світового Конгресу Вільних Українців, орденом «За Заслуги» (II, III ступ.).

³⁶ **Мар'ян Кузан** (29.09.1925, с. Ісаї Турківського р-ну Львівської обл. – 12.04.2005, м. Фрамон, Франція) — французький композитор і диригент укр. походження. Закінчив Паризьку консерваторію (1947), грав на скрипці (учень О. Мессіана), фортепіано, гітарі, духових інструментах. Організатор і диригент оркестру «Альфа-Омега» А. Лемке (з 1966), згодом — оркестру Люксембурзької компанії телебачення. Зарубіж. член Нац. спілки композиторів України. В творчому доробку вокально-симфонічні твори на слова Т. Шевченка і В. Барки.

³⁷ **Ярослав Барнич** (30.09.1896, с. Балинці, нині Снятинського р-ну Ів.-Франк. обл. – 01.06.1967, Клівленд, США) — композитор, диригент, педагог, скрипаль, гро-

вак, збирач, колекціонер і громадський діяч Л. Рейнарович) та цілісністю представлення колективної біографії українських музикантів, які «укорінилися» в українському середовищі Америки у ХХ ст., утворивши оригінальний пласт інакшої етномузичної культури у багатьох містах різних її штатів від Нью-Йорка до Каліфорнії. Колекція Л. Рейнаровича містить близько 200 найменувань творів майже 70 українських композиторів за 300-річну історію музичної культури. У довгому списку імен представлені всесвітньо відомі автори (Дм. Бортянський, М. Аркас, О. Кошиць, М. Лисенко, К. Стеценко, М. Леонтович, Л. Ревуцький, М. Вербицький), знані у першій половині ХХ ст., але фактично невиконувани сьогодні (М. Тележинський, Г. Топольницький, Г. Фінаровський, Я. Ярославенко), популярні в Україні в останній третині минулого сторіччя (Ю. Рожавська, М. Жербін, В. Гомоляка, І. Шамо) та невідомі й не виконувани в Україні (М. Білянський, Б. Юрків, Н. Шторх, С. Михайлів).

Структуру опису нотної колекції визначив наявний матеріал, який оброблявся автором публікації «de viso», позаяк аналізу підлягали всі нотні видання українських за походженням авторів, незалежно від місця публікації їхніх творів (Україна, Америка, Аргентина, Канада, Польща, Німеччина тощо), виду, жанру, обсягу, художнього значення

мад. діяч. Член легіону Укр. січових стрільців (із 1914), де разом із М. Гайворонським організував струнний квартет. З 1944 жив у Німеччині, від 1949 — у США., де обіймав посади викладача скрипки і теоретичних предметів Клівлендській філії Укр. муз. ін-ту, художнього керівника і диригента Укр. хору імені Т. Шевченка, з яким провів понад 100 великих імпрез.

³⁸ **Старицький Мирослав Григорович** (Скала-Старицький, псевд. Миро Скаля; 13.06.1909, м-ко Скала-Подільська, нині Борщівського р-ну Тернопільськ. обл. – 17.02.1969, м-ко Епіне, поблизу Парижа, Франція) — оперний і камерний співак (тенор), педагог, музично-громад. діяч. Соліст пересувних театрів І. Тобілевича і Й. Стадника, хору «Думка» (1928–37), радіо (1939–41). У 1943–60 виступав на оперних сценах і концертних залах Німеччини, Австрії, Іспанії, Італії, Франції, Швейцарії, Бельгії, Чехії, Великої Британії, Америки, Канади, Марокко, Алжира, Туніса. Відкрив власну муз.-драмат. школу співу у Парижі (1963). Записав 9 грамплатівок у США і Канаді. Нагороджено срібною медаллю за особливі досягнення в мист-ві (1950, Париж), золотим ключем за видатні мист. заслуги (1959, Детройт).

³⁹ **Липковська Лідія Яківна** (10.05.1884, за ін. даними – 06.06.1882, с. Бабин, нині Кельмен-р-ну Чернігв.обл. – 22.03.1968, Бейрут) — співачка (лірико-колорат. сопрано), педагог. Племянниця М. Заньковецької. З триумфом виступала у «Ла Скала» (Мілан; 1909–11, 1913), «Метрополітен-опера» (Нью-Йорк), «Ковент-Гарден» (Лондон), сценах Франції, Італії, Німеччини, Канади, Японії, Китаю, Філіппін, Австралії, Нової Зеландії тощо. Серед партнерів — Е. Карузо, Ф. Шаляпін. Співала у Києві (1916, 1917) та Одесі (1941).

⁴⁰ **Тисяк Василь** (21.10.1900, Велдіж, нині с. Шевченкове Долинського р-ну Ів.-Франк. обл. – 1967, Торонто) — співак (лір.-драм. тенор). Відомий виконавець Стрілецьких пісень. Лауреат конкурсу співаків у Відні (1932). Від 1917 — доброволець Січових Стрільців, згодом УГА. У 1919 емігрував до Чехії, де здобув юридичну та муз. освіту. Соліст Варшав. (1933), перший тенор Львів. (1941–44) опер. Від 1945 —

і якості збереження. Хронологія видань — від кінця XIX ст. до 1980-х рр. XX ст. У процесі дослідження авторка брала до уваги багатий практичний досвід співробітників Відділу формування музичного фонду НБУВ, пов'язаний із вивченням і описом українських нотних видань (нотні каталоги І. Савченко, О. Вакульчук, Л. Івченко і І. Бобришевої)⁵, проте на вироблення остаточної моделі опису вплинув конкретний нотний матеріал, що мав свою специфіку (різний формат видання та перевидання, безліч позначок, автографів, печаток та ін. приміток). Виявилось, що в різні часи екземпляри нот «мандрували» по інших бібліотеках, тиражувалися в рукописах для виконання в церковних службах, поширюючи свою географію виконання, потрапляли в приватні колекції третіх осіб, про що свідчили печатки або підписи власників. Відповідно, структура запису містить обов'язкові та додаткові поля, подані мовою оригіналу. Обов'язково зазначається автор, назва твору, вихідні дані (місце, видавництво, рік), фото титулу. Серед додаткових даних (якщо вони є) — шифр, печатка (приватна чи установи), автограф, посвята, примітки на полях. Якщо ноти мають структуру збірника та складаються з багатьох частин, обов'язково подається зміст або назва частин із зазначенням автора слів / тексту (для вокального або хорового твору).

у Парижі, 1951–67 — у Торонто. Співав на сценах Європи на 10 мовах, у репертуарі 56 оперних партій.

⁴¹ **Малько Микола Андрійович** (04.05.1883, Браїлів, нині Вінницької обл. – 23.06.1961, Сідней) — диригент, педагог. Від 1929 диригував (на запрошення) у театрах Відня, Праги, Копенгагена, Лондона ін. Від 1940 мав диригентську і пед. практику в Чикаго. З 1957 — в Австралії, керував симфонічним ор-м Сіднея.

⁴² **Туркевич-Лукіянович Стефанія Іванівна** (25.04.1898, Львів – 08.04.1977, Кембрідж) — композитор, піаністка, музикознавець, педагог. Захистила у Празі дисертацію з музикології (1934). Викладала у Празькій консерваторії (1933–34), Вищому муз. ін-ті у Львові (1935–39). У 1944 емігрувала.

⁴³ **Лисько Зіновій** (псевд. – Є. Чабаненко; 11.11.1895, с. Ракобовти, нині Буського р-ну Львів. обл. – 03.06.1969, Нью-Йорк) — музикознавець, композитор, педагог, муз.-гром. діяч. Дійсн. член НТШ і ВУАН у США. Викладав в Укр. пед. ін-ті Праги (1925–29), Муз.-драм. ін-ті Харкова (1930–31), Держ. муз. школі Львова (1939–41). У 1937–39 — гол. ред. ж. «Укр. музика». Член Муз. комісії зі створення підручників з муз. дисциплін укр. мовою. У 1944 емігрував до Німеччини, де заснував Об'єднання укр. музик і працював інспектором укр. муз. шкільництва. У 1961–69 — директор Укр. муз. ін-ту у Нью-Йорку (викладав ф-но і муз.-теор. Предмети), член Міжнар. ради.

⁴⁴ **Щуровська-Росиневич Платоніда Іванівна** (06.04.1893, с. Посухівка, нині Уман. р-ну Черкаськ. обл. – 1973, США, цвинтар Св. Андрія, Саут-Баунд-Брук) — регент і хоровий диригент. Помічник диригента Укр. респ. капели О. Кошиця під час турне Європою. Залишилась у Празі. Викладала у консерваторії, доцент Укр. високого пед. ін-ті ім. М. Драгоманова (1923–33). Серед учнів — М. Колесса, П. Маценко, В. Ємець. Викладала диригування в Учит. семінарії на Закарпатті (1934–37), диригувала укр. театр. хором в Ужгороді (1937–45). Автор збірки хор. творів (Ужгород, 1936). Після арешту чоловіка емігрувала до США

Приклад запису:

Гайворонський Михайло О. Українські народні пісні. Гуцульське Різдво : Пльис : мішаний хор / Михайло О. Гайворонський. — New York : Ukrainian Music Edition, 1933. — 7 арк. ; 29,5 см (12 inch).

Без шифру

Печатка: Бібліотека Льва Рейнарівича

Автограф (відсутній)

Посвята: Світлій пам'яті професора Володимира Шухевича.

Люстрації: 2 стор. обкладинок з примітками «Пльис». Фото додається.

Примітки : на титулі Printed in Poland. Друкарня ОО. Василян у Жовкві.

Із Етнограф. збірника В. Шухевича «Гуцульщина».

Нотне зібрання Л. Рейнарівича демонструє різнобарвну палітру імен композиторів і, водночас, програмує напрями подальшого пошуку біографічної інформації не лише серед особистих документів композиторів, а набагато ширше — мистецькому середовищі, «комунікаторів»-виконавців, і слухачів, тим самим простягаючи місток до мистецького оточення, адже музичне мистецтво в діаспорі є важливим об'єднуючим соціокультурним фактором і фактично не існує поза зоною взаємодії митця та слухача. Відтак, коло представників

⁴⁵ **Герасименко Оксана Василівна** (02.06.1959, Львів) — бандуристка, педагог, композитор. Засл. діяч мист-в України (2008), член НСКУ. Працювала муз. Especialista de Musica на Кубі в провінції Гранма (1983–89). Виступала з концертами на Кубі, в Аргентині, США, Канаді, Хорватії, Японії. Від 1991 — старший викладач, від 2007 інспектором — доцент Львів. нац. муз. акад. ім. М. Лисенка. У 2000 — лауреат Першої премії Міжнар. конкурсу композицій для бандури ім. Г. Китастого (Торонто).

⁴⁶ **Полевська Зоя Миколаївна** (1925, Харків) — віолончелистка. Грала соло в симфонічних концертах в Австрії, Італії, Канаді, США. Виступала в Карнегі Холл у Нью-Йорку.

⁴⁷ **Маланюк Ірина Йосипівна** (Іра Маланюк; 29.01.1919, Ів.-Франківськ — 25.02.2009, Цірль, Австрія) — оперна і концертна співачка, педагог. Серед її предків — герцог де Гіз. Солістка оперних театрів Львова (1940–44), Граца (Австрія; 1945–47), Цюриха (1947–52), Мюнхена (1952–70), Відня (1956–74). Виступала на сценах Італії, Франції, Іспанії, Аргентини, Англії. Проф. Академії музики та драм. мист-ва (Граца; 1971–90).

⁴⁸ **Витвицький Василь Васильович** (16.10.1905, м. Коломия, нині Ів.-Франк. обл. — 31.12.1999, м. Самміт, США) — композитор, музикознавець, культуролог, педагог, культ-громад. діяч. Доктор музикології (1932). Дійсн. член НТШ (1960). Закінчив Ягеллонський ун-т у Кракові (1929). Викладав у Вишому муз. ін-ті (Перемишль), доцент каф. теорії та історії музики Львів. консерваторії. У 1944 переїхав до Австрії, згодом — до Німеччини, обраний головою Об'єднання укр. музик (Карлсфельд, 1946). Від 1949 — у Детройті. Дослідник тв-ті укр. композиторів, автор біогр. нарисів, спогадів, аналіт. праць. Співроб. період. видань України, Канади, Німеччини, США.

мистецької біографії в реаліях виявляється значно ширшим і не обмежується лише вирізаним із соціуму сегментом митців-музикантів.

Практика роботи з нотною колекцією також вказала на необхідність встановлення прямих, особистих контактів із сучасниками-діаспорянами як із живими свідками, в пам'яті котрих збереглася важлива інформація про життя та діяльність наших побратимів за кордоном. Незафіксована інформація, що не живе своїм власним «публічним життям», може бути назавжди втраченою для людей і, навпаки, — непомітна деталь може виявитися ключем до розв'язання біографічної загадки. На пожовтілих від часу сторінках нот є велика кількість позначок і написів олівцем, що змінюють координати пошуку біографії українського митця на чужині.

Підсумовуючи, маємо визнати, що наш час не просто відкрив доступ для представників українського суспільства до архівів діаспори, він дав розуміння того, що завдяки цим архівним документам майже в автентичному вигляді була збережена історія та культура українського народу більше, ніж за сторічний період, уособлена постатями, які змушені були в різні часи і за різних обставин покинути рідну країну. Навіть опосередковано торкнувшись нетлінних сторінок документів, що зберігають пам'ять про події і долі мільйонів українців-переселенців, не можна не збагнути того величезного значення, що відіграла українська діаспора у збереженні української нації та відновленні суверенної держави в Україні сьогодні. Адже водночас з еміграцією української

⁴⁹ **Любич-Парахоняк Олександра Іванівна** (14.03.1892, Станіслав, нині Ів.-Франківськ – 23.02.1977, м. Винники Львівської обл.) — оперна співачка (лір.-драм. сопрано), акторка. Понад 20 років виступала на оперних сценах світу, де мала шалену популярність, створивши незабутні образи Чіо-Чіо-Сан («Мадам Баттерфляй» Дж.Пуччіні) і Маргарити («Фауст» Ш. Гуно). Співала в хорах т-ва «Боян» і «Бандурист». У 1937 покинула сцену.

⁵⁰ Запровадила до наукового обігу термін «українське музичне діаспорознавство».

⁵¹ Серед найважливіших: *Рудницький А.* Українська музика: історико-критичний огляд. Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1963; *Його ж.* Про музику і музик. Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто : НТШ. Б-ка Українознавства, ч. 39. 1980; *Леник В.* Українці на чужині або репортажі з далеких доріг. Львів : Червона калина, 1994; *Штуль-Жданович О.* Ціною крові. Нью-Йорк–Київ–Торонто : Вид-во ім. Олени Теліги, 1997; *Кошиць О.* Листи до друга (1904–1931) / [упоряд., коментарі, вст. стаття і покажчик імен Л. О. Пархоменко]. Київ : Рада, 1998.

⁵² Один із перших українських культурно-просвітницьких установ на Північно-американських землях, створений єпископом Костянтиним Богачевським, завдяки підтримці та зусиллям укр. громади США. Офіційне відкриття відбулось у вересні 1937. Нині у фондах Укр. музею та 6-ки зберігаються понад 60 тис. книг і період. видань, серед яких рідкісні та унікальні видання: «Цвітна Тріодь» (друкарня Швайпольта Фіоля, Краків, 1491), «Євангеліє» (друкарня Ставропігійного братства, Львів, 1636), «Галицька Зоря» (1848), багата колекція Шевченкіани, зокрема перше видання «Кобзаря» (1840) та ін. В 6-ці також зберігаються архівні колекції особового та офіційного походження: архіви Я. Падаха, М. Чубатого, В. Ленцика, М. Клачко, Є. Піддубчишин, Ю. Старосольського та ін.; Ліги укр. католицької молоді (Ukrainian

інтелігенції на інші території (досвідчених фахівців із різних галузей діяльності, діячів науки, мистецтва, освіти тощо) відбувся також експорт традицій етнічної національної культури, яка, пройшовши складні етапи випробувань, адаптацій, модифікацій, продовжує «переховуватися» для нас на чужині, бо ми й досі її не знаємо.

Водночас, на підставі розгляду різножанрових джерел музично-біографічної проблематики про митців зарубіжжя, представлених у фондах НБУВ, стає очевидним, що сучасний музично-біографічний інформаційний ресурс українців діаспори обов'язково в своєму комплексі має охоплювати також джерела, наявні у регіональних бібліотеках, краєзнавчих музеях і профільних архівних установах країни, а також приватні архіви композиторів, співаків, диригентів, передані до незалежної України особисто митцями, їхніми рідними або колегами по цеху, та документи мистецької спадщини, що зберігаються у країнах проживання українців і виконують функцію першоджерел. На жаль, до сьогодні музично-біографічний аспект дослідження бібліотечних і архівних фондів Західної діаспори, зокрема США, розкритий лише частково та вибірково, залишаючись для українців незнаним.

1. *Ключковська І.* Українська діаспора в об'єктиві сучасності — національно-політичний та духовно-культурний феномен [Текст] / Ключковська І., Гумницька Н. // Мистецька сторінка / Мистецькі статті / Укр. діаспора. — Режим доступу: <http://storinka-m.kiev.ua/article.php?id=303>. — Назва з екрана (12.10.2018).

Catholic Youth League), Укр. католицького допомогового комітету (Ukrainian Catholic Relief Committee), Союзу українців-католиків Америки «Провидіння», відділ № 1 (Providence Association of the Ukrainian Catholics in America, branch no. 1), Комітету «Тисячоліття християнства в Україні» та багато ін. Колекції фотографій відображають культурну, релігійну та політичну діяльність українців у США. Значну цінність становить зібрання близько 4000 скляних негативних слайдів, що відтворюють історію Укр. січових стрільців. Б-ка має колекцію укр. поштових марок, укр. банкнот, плакатів, концертних програм, грамплатівок, художніх виставок і рідкісних карт укр. земель XVII–XVIII ст. У реєстрі імен укр. композиторів, чії твори зберігаються в Б-ці, понад 150 осіб.

⁵³ **Лев Потапович Рейнарівич** (14.01.1914, с. Княжпіль, Перемишль — 31.01.1987, Нью-Йорк) — оперний і концертний співак, хоровий диригент (регент церкви Св. Духа в Брукліні, Нью-Йорк), диригент, музично-громадський діяч укр. діаспори, постійний референт із культурно-освітніх питань Комітету укр. об'єднаних організацій в Брукліні.

⁵⁴ Див. до прикладу видання серії «З історії музичної спадщини України»: *Савченко І. В.* Українські нотні видання 1917–1923 років у фондах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: наук. каталог. Київ: НБУВ, 2007; *Івченко Л. В., Вакульчук О. А.* Українські нотні видання 1923–1934 років у фондах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (інструментальна музика): наук. кат. Київ: НБУВ, 2009; *Івченко Л., Бобришева І.* Українські нотні видання 1924–1930 [років] у фондах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (вокальна музика): наук. кат. Київ: НБУВ, 2012.

2. *Матяш І.* Концепція створення та функціонування Національного реєстру «Архівна україніка» [Текст] / І. Б. Матяш // Студії з архівної справи та документознавства. – Київ, 2007. – Т. 15. – С. 12–18.
3. *Палієнко М. Г.* Українські архівні центри за кордоном: Історіографічний аспект проблеми [Текст] / М. Г. Палієнко // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Історія. – Вип. 54. – Київ, 2001. – С. 42–46.
4. [Щербаківський В.] Проф. *Вадим Щербаківський*. Олександр Антонович Кошиць [Текст] / В. Щербаківський. – Лондон : Укр. видавничка спілка, 1966. – 53 с.
5. *Wynar Lubomyr R.* Preservation of the Cultural Heritage: Ukrainian Archives. Libraries and Museums in the United States // Ethnic Forum. – Kent: Kent State University, 1995. – Vol. 15, № 1/2. – P. 78–107.

REFERENCES

1. Kliuchkovska, I. & Humnytska, N. *Ukrainska diaspora v obiektyvi suchasnosti — natsionalno-politychnyi ta dukhovno-kulturnyi fenomen* [The Ukrainian diaspora in the lens of modernity is a national-political and spiritual-cultural phenomenon]. *Mystetska storinka. Mystetski statii. Ukrainska diaspora*. Access mode: <http://storinka-m.kiev.ua/article.php?id=303>. The name of the screen (12.10.2018). [In Ukrainian].
2. *Matiash, I.* (2007). *Kontseptsiiia stvorennia ta funktsionuvannia Natsionalnoho reiestru «Arkhivna ukrainika»* [The concept of the creation and functioning of the National Register “Archivna Ukrainica”]. *Studii z archivnoi spravy ta dokumentoznavstva*. (Vol. 15, pp. 12–18). [In Ukrainian].
3. *Paliienko, M. H.* (2001). *Ukrainski arkhivni tseny za kordonom: Istoriohrafichnyi aspekt problemy* [Ukrainian archival centers abroad: Historiographical aspect of the problem]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istoriiia*. (Vol. 54, pp. 42–46). [In Ukrainian].
4. *Shcherbakivskiy, V.* (1966). *Oleksander Antonovych Koshyts* [Oleksandr Antonovich Koshits]. London: *Ukrainska vydavnycha spilka*. [In Ukrainian].
5. *Wynar Lubomyr R.* *Preservation of the Cultural Heritage: Ukrainian Archives. Libraries and Museums in the United States*. *Ethnic Forum*. Kent: Kent State University, 1995. Vol. 15, No. 1/2. P. 78–107.

ДОДАТОК

Дослідження з музичної біографіки, створені в Україні

1. *Антонюк В.* Іван Жадан // Наук. вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. – Київ, 2005. – Вип. 55. – С. 63–74.
2. Архівні та музейні колекції діячів музичної культури українського зарубіжжя: джерелознавчий аспект // Укр. вимір: міжнар. зб. інформ., освітніх, наук., метод. статей і матеріалів з України та діаспори. – Ч. 7. – Чернігів : ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2008. – С. 385–393.
3. *Басса О.* Камерно-вокальна творчість В. Барвінського, Н. Нижанківського, С. Туркевич, А. Рудницького в загальноєвропейському контексті // Україна — Світ: від культурної своєрідності до спорідненості культур: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 травня 2006 р.). – Київ : ДАКККіМ, 2006. – Ч. 2. – С. 113–116.
4. *Беднаржова Т.* Федір Стешко — український вчений-педагог, музиколог-теоретик. – Тернопіль–Прага : Горлиця, 2000.

5. Білавич Д. Внесок родини Голинських в утвердження української музичної культури в Канаді // Друга міжнар. наук.-практ. конф. «Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. Українська діаспора у світовій цивілізації» (18–20 червня 2008 р., м. Львів). – Львів : Міжнар. ін-т освіти, культури та зв'язків із діаспорою Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2008. – С. 115–117.
6. Білавич Д. Михайло Голинський — героїчний тенор // Світ молоді. – 2016. – 17 серп. – С. 4.
7. Білавич Д. Спогади видатного співака [М. Голинський] // Соломія. – Тернопіль, 2006. – С. 3.
8. Булат Т. Музикант «з думим інстинктом до звукової барви»: слово про українського піаніста, композитора, органіста, педагога Вадима Кіпу // В. Кіпа. Романси на вірші укр. поетів. – Київ : Муз. Україна, 1998. – С. 5–8.
9. Булка Ю. Нестор Нижанківський. – Київ : Муз. Україна, 1972. – 40 с. – (Серія «Творчі портрети композиторів»).
10. Булка Ю. Нестор Нижанківський: життя і творчість. – Львів-Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1997. – 60 с.
11. Варварцев М. «Іванов, якого я люблю, мов сина...» // Укр. муз. архів : док. і мат-ли з історії укр. муз. культури / ред. М. Степаненка. – Київ : Центрмузком, 1995. – Вип. 1. – С. 78–104.
12. Варварцев М. Українець з Полтави — музична слова Європи // Укр. діаспора. – Київ–Чикаго : Ін-т соціології НАН України, Редакція Енциклопедії укр. діасп. при НТШ США, 1995. – Ч. 8. – С. 100–124.
13. Василь Барвінський в контексті європейської музичної культури: статті та матеріали / ред.-упоряд. О. Смоляк. – Тернопіль, 2003. – 188 с.
14. Видатний співак Олександр Мишуга: спогади / зібрав І. Деркач. – Львів : Каменяр, 1964. – 199 с. ; іл.
15. Витвицький В. Музикознавчі праці. Публіцистика / упоряд., коментарі, переклад і передне слово Л. Лехник; відп. ред. Ю. Ясиновський. – Львів, 2003.
16. Гайдукевич Я. Вибрані листи з архіву Василя Безкоровайного // Тернопілля'97 : регіональний річник / упоряд. Б. Куневич, М. Ониськів. – Тернопіль : Збруч, 1997. – С. 645–651.
17. Голинський М. Спогади / упоряд. Г. Тихобаєва, І. Криворучка, Д. Білавич. – Львів : Априорі, 2006. – 616 с. ; іл.
18. Горняткевич А. Зіновій Штокалко // Мистецтво і традиційна культура укр. зарубіжжя: мат-ли між нар. наук. конф. (Івано-Франк., 10–12 лист 1992). – Львів, 1996. – С. 117–120.
19. Горняткевич А. Кобзарська слава Зіновія Штокалки // Народна творчість та етнографія. – Київ, 1994. – № 5–6. – С. 70–72.
20. Горняткевич А. Кобзарське мистецтво Григорія Китастого // Там само. – Київ, 1993. – № 5–6. – С. 9–11.
21. Гошуляк Й. Миті життя: фотоальбом. – Тернопіль : Джура, 2002. – 108 с.
22. Гриця С. На вшанування пам'яті композитора Василя Барвінського // Студії мистецтвознавчі. – Київ : ІМФЕ, 2003. – Ч. 2. – С. 71–82.
23. Демочко К. Її пісня лунала по світу [Лідія Липківська] // Демочко К. Мистецька Буковина: нариси з минулого. – Чернівці : Книги ХХІ, 2008. – С. 253–266.
24. Демочко К. Незабутній концерт [М. Менцинський] // Музична Буковина: сторінки історії. – Київ : Муз. Україна, 1990. – С. 90–99.

25. Демочко К. Оперний співак з Дубівців [Орест Руснак] // Там само. – С. 253–266.
26. Демочко К. Чародій співу [Денис Руснак] // Там само. – С. 129–135.
27. Дітчук О. Український піаніст зарубіжжя [Тарас Микиша] // Музика. – 2006. – № 5. – С. 30–32.
28. Дутчак В. Культурно-громадська і виконавська діяльність Володимира Луціва (Великобританія): ювілейні узагальнення // Видатні постаті науки, культури і освіти України: мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф. (30–31 жовтня 2008 р., Київ). – Київ : ДАКККіМ, 2008. – С. 309–311.
29. Дутчак В. Творчий портрет Оксани Герасименко: бандурне мистецтво на перехресті культури епох (ювілейні узагальнення) // Вісник Прикарп. ун-ту. Мистецтвознавство. – Ів.-Франківськ, 2009. – Вип. 15–16. – С. 136–147.
30. Зубеляк М. Олександра Любич-Парахоняк на сторінках укр. та польськ. преси // Musica Galiciana. – Львів : ЛДМА ім. М. Лисенка, 2001. – Т. 6. – С. 171–183.
31. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ ст. – Івано-Франківськ : Типовіт, 2012. – 1164 с.
32. Карась Г. Орест Садовський у контексті української музичної культури західної діаспори // Вісник Прикарп. ун-ту. Мистецтвознавство. – Ів.-Франківськ, 2004. – Вип. 7. – С. 107–113.
33. Карась Г. Платоніда Щуровська-Россіневич: портрет мисткині через призму теорій гендеру та пасіонарності // Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць. – Київ : Міленіум, 2011. – ХХІІІ. – С. 18–27.
34. Карась Г. Роль культурних центрів зарубіжжя у збереженні української музичної культури // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір: зб. мат-в третьої Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : Вид-во «Львівська політехніка», 2010. – С. 431–435.
35. Карась Г. Універсум Дарії Гординської-Каранович (до 100-річчя від дня народження) // Видатні постаті науки, культури і освіти України: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (30–31 жовт. 2008 р., Київ). – Київ : ДАКККіМ, 2008. – С. 314–316.
36. Карась Г. Феномен Митрослава Антоновича та його «Візантійський хор»: штрихи до портрета диригента // Musica humana: зб. ст. каф. муз. україністики ЛДМА ім. М. Лисенка. – Львів, 2010. – Ч. 5. – С. 11–22.
37. Кашкадамова Н. Піаністка Любка Колесса очима німецьких критиків // Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця ХІХ–ХХ століття: зб. наук. праць та мат-в. – Львів, 2005. – С. 339–347.
38. Кашкадамова Н. Піаністка світової слави [Любка Колесса] // Музика. – 1994. – № 2. – С. 22–23.
39. Кашкадамова Н. Роман Савицький — піаніст і педагог // Музика. – 1991. – № 4. – С. 21–24.
40. Кашкадамова Н. Українська піаністка Любка Колесса в рецензіях польської преси // Musica Galiciana. Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich ... pod red. Leszka Mazery. Rzeszów : Wydawnictwo wyższej szkoły pedagogicznej, 1999. – Т. ІІІ. – С. 303–314.
41. Кашкадамова Н. Українська піаністка Любка Колесса в рецензіях польської преси (1925–1939) // Наук. вісник НМАУ.ім. П. І. Чайковського. – Київ, 1999. – № 1. – С. 156–168.

42. *Кікіс І.* Джерела церковної музичної творчості Олександра Кошиця // Наук. записки Тернопіл. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Мистецтвознавство. – Тернопіль, 1998. – № 1(9). – С. 7–10.
43. *Кіяновська Л.* Віденська музична україніка і творчість Андрія Гнатишина // Укр. світ. – 1999. – С. 14–15.
44. *Кіяновська Л.* Наш гість — маестро Соневицький // Музика. – 1996. – № 3. – С. 4.
45. *Ковальова О.* Галицький співак Любомир Мацюк: незнані сторінки творчості // Просценіум (Львів). – 2008. – № 1–2 (20–21). – С. 145–149.
46. *Колесса К.* Любка і Христя Колесса українські артистки світового значення // Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця XIX–XX ст. : зб. наук. праць та мат-в. – Львів, 2005. – С. 321–327.
47. *Кошиць О.* Листи до друга (1904–1931). – Київ : Рада, 1998. – 190 с.
48. Композитори української діаспори : бібліографічний покажчик. – Івано-Франківськ : Обл. держ. універс. б-ка ім. І. Франка, 2007. – 43 с.
49. *Коноврат Т.* Євген Цегельський (1912–1980) // Musica humana: зб. ст. кафедри музичної україністики ЛДМА ім. М. Лисенка. – Львів, 2005. – Ч. 2. – 299–303.
50. *Конончук В.* Степан Гумілович. Композитор п'яніст // Там само. – Ч. 1. – 263–268.
51. *Коритко Р.* Роман Любинецький — український оперний співак // Рогагинська земля: історія і сучасність: мат-ли Другої наук. конф. (Рогагин, 26–27 бер. 1999). – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2001. – С. 63–67.
52. *Корсун Л.* Скрипаль-амбасадор [Василь Попадюк] // Україна. – 2006. – № 1. – 81–86.
53. *Лисенко І.* Зоя Полевська // Лисенко І. Музики сонячні дзвони: статті, рецензії, спогади. – Київ : Рада, 2004. – 288–296.
54. Листи Михайла Гайворонського до Василя Витвицького / вступ. стаття і прим. Петра Баб'яка // Записки НТШ. Праці Музикологічної комісії. – Львів, 1996. – Т. ССXXXII. – С. 327–329.
55. Листування Михайла Гайворонського і Філарета Колесси / вступ. стаття і прим. Ксенії Колесси // Там само. – С. 294–326.
56. Любка Колесса, українська піаністка: статті та матеріали / ред.-упоряд. Н. Кашкадамова, В. Бобицька. – Львів: Літпис, 2011.
57. *Маланюк І.* Голос серця: автобіографія співачки / переклад з нім. А. Ільницької; комент. довід. Відділ Б. Котюк. – Львів : Collegium musicum Львів. т-ва Р. Вагнера, 2001. – 306 с.
58. *Манютин В.* Брати Руснаки: розповідь про видатних укр. співаків з Буковини. – Чернівці : Прут, 2005. – 180 с.
59. *Мартиненко О.* Документи і матеріали про діяльність укр. муз. еміграції в Чехословаччині у фондах празьких архівів // Повернення культурного надбання Україні: проблеми, завдання, перспективи: мат-ли муз.спадщини. – Київ, 2000. – Вип. 13. – С. 95–103.
60. *Мартиненко О.* Полковник Федір Шешко – музикознавець // Культура і життя. – 1997. – 17 жовт. – № 36. – С. 3.
61. *Мартиненко О.* Укр Муз. еміграція в Чехословаччині (1920–1940 гг. XX в.) // Russian, Ukrainian and Belorussian Emigration between the World Wars in Czechoslovakia. Русская, укр. и белорусская... Результаты и пер-

- спективы проведеннях исследований. Фонды Славянской библиотеки и пражских архивов: сб. докладов Междунар. конф. (Прага, 14–15 авг. 1995 г.): в 2-х ч. – Praha: Národní knihovna ČR, 1995. – P. 402–430.
62. *Медведик П.* Творчий доробок Йосипа Гошуляка // Соломія. – Тернопіль, 1999. – № 5.
 63. *Менциньський М.* Спогади. Матеріали. Листування / авт.-упоряд. М. Головащенко. – Київ : Рада, 1995. – 462 с.
 64. *Молчко У.* Остап Бобикевич — композитор-патріот // Краєзнавчий вісник: зб. наук. розвідок Стрийськ. краєзнав. музею «Верховина». – Стрий : Щедрик, 2002. – 78–83.
 65. *Мурій О.* Іванна Синецька-Іваницька — відома укр. оперна та камерна співачка // Наук. записки Тернопіл. нац. пед. ун-ту. ім. В. Гнатюка. Мистецтвознавство. – Тернопіль, 2005. – № 2 (14). – С. 39–42.
 66. *Немилович О.* Северин Сапрун-молодший — піаніст-віртуоз (до 75-річчя від дня народження) // Галицька зоря. – 1997. – № 124. – 19 жовт.
 67. *Олександр Мишуга:* Спогади. Матеріали. Статті / упоряд., підг. текстів, вступ. ст. та прим. М. Головащенко. – Київ : Муз. Україна, 1971. – 779 с.
 68. *Олійник В.* Європейський тенор з Велдіжа: художньо-документальний нарис [Василь Тисяк]. – Долина, 2000. – 40 с.
 69. *Павлишин С.* Музей відкрито [К. Чічка] // Музика. – 1993. – № 1. – С. 32.
 70. *Павлишин С.* «Золото в горлі...». До 110-річчя від дня народження К. Чічки-Андрієнка // Високий замок. – 1995. – 5 вересня.
 71. *Павлишин С.* Бойківчанка з Віденської опери // Галичина. – 1991. – 15 лист. (Іра Маланюк).
 72. *Павлишин С.* Выдающийся певец А. Мишуга // Советская музыка. – 1965. – № 7. – С. 143–144.
 73. *Павлишин С.* Голос українки зачаровує світ // Неділя. – 1994. – 18 лют. (Іра Маланюк).
 74. *Павлишин С.* Зірка, незнана на батьківщині // Музика. – 1992. – № 1. – С. 22–23.
 75. *Павлишин С.* Іра Маланюк — світове ім'я // Україна і світ. – 1999. – 14 жовт.
 76. *Павлишин С.* Історія однієї кар'єри [Іра Маланюк]. – Львів : Вільна Україна, 1994. – 106 с.
 77. *Павлишин С.* Климентій Чічка // Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі, 1898–1998: до 100-річчя заснування / за ред. С. Яреми. – Тернопіль ; Львів, 1998. – 674 с.
 78. *Павлишин С.* Мар'ян Кузан. – Львів, 1993. – 135 с.
 79. *Павлишин С.* Перша українська композиторка Стефанія Туркевич-Лісовська-Лукаїнович. – Львів : Бак, 2004. – 160 с. ; фото.
 80. *Пархоменко Л.* Микола Малько — Павло Маценко: діалог поза Україною // Студії мистецтвознавчі. – Київ : ІМФЕ ім. М. Рильського, 2006. – С. 2 (14). – С. 74–99.
 81. *Петраш Б.* Мирослав Скала-Старицький (Міро Скаля): біогр. повість. – Тернопіль : Джура, 1998. – 104 с ; іл..
 82. *Петраш Б.* Тенор з Божої ласки (М. Скала-Старицький) : моногр. дослідження. – Тернопіль : Астон, 1999. – 204 с.
 83. *Печенюк М.* Видатний піаніст Лео Сирота (повернення із забуття) // Наука і освіта 2005: Маг-ли VIII Міжнар.наук.-практ.конф. (лютий 2005). – Дніпропетровськ, 2005. – С. 19–21.

84. *Покровський М.* Невідоме про відомих [Микола Малько] // Музика. – 2000. – № 1–3. – С. 20–24.
85. *Сивохин В.* Творчий портрет Зіновія Лиська в суспільно-істор. Контексті епохи // Наук. записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Мистецтвознавство. – Тернопіль, 2009. – № 2 (21). – С.16– 22.
86. *Сов'як Р.* Остап Нижанківський: нарис про життя і творчість. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 88 с.
87. *Філоненко Л.* Ярослав Барнич : наук.-попул. нарис про життя і творчість. – Дрогобич : Відродження, 1999. – 149 с. : іл. – Присвяч. 100-річчю від дня народження.
88. *Яцків О.* Євсій Мандичевський — музикознавець, композитор, педагог // Musica Galiciana. Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich ... pod red. Leszka Mazepy. Rzeszów : Wydawnictwo wyższej szkoły pedagogicznej, 1999. – Т. III. – С. 237–253.
89. *Яцків О. О.* Северин Супрун — диригент, композитор, муз.-громад. діяч // Музика Галичини. Musica Galiciana / ред.-упор. Ю. Ясіновський. – Львів : Сполом, 1999. – Т. II. – С. 112–117.
90. *Яцків О.* Оксамитове сопрано стриянки Марти Кокольської // Краєзнавчий вісник: зб. краєзнавч. розвідок Стрийськ. краєзнавч. музею «Верховина». – Стрий : Щедрик, 2002. – С. 70–73.

Стаття надійшла 11.11.2018 р.

Bugaeva Olena, Candidate of Historical Sciences, Senior Research Fellow of the Institute of Biographical Researches of VNLU (Kyiv).

Musical biographical studies of the Ukrainian Diaspora: scientific reflexion over the funds of the Vernadsky National Library of Ukraine.

In recent years the domestic historical science has paid much attention to the study of the topic of the Ukrainian Diaspora, its artistic and scientific contribution to the national culture, which is addressed through the lens of the latest trends in the humanitarian discourse of Ukraine of the XXI century. The least-known and informatively developed page of the foreign history of ethnic Ukrainians is the musical biography science. Thus, the task of correcting the historical injustice in relation to the large community of Ukrainian musicians in emigration, who made a significant contribution to the treasury of domestic art, has long been on time.

The research was carried out in the context of modern trends and tasks of historical science, aimed at the ideological awareness of foreign Ukrainians as an integral segment of the Ukrainian culture, and based on the source-foundational basis of the complex of printed publications presented in the funds of the Vernadsky National Library of Ukraine, which allowed to perform a number of theoretical and practical tasks. An overview of the biographical editions of Ukraine dedicated to the reconstruction of the life of Diaspora musicians became the basis for creating a holistic view of genre varieties and thematic spectrum of the publications, periodization and geography of research, factual content of sources. As a result of the revision of the VNLU funds a list of sources was compiled, 47 biographical summaries were provided, and the names of renowned Diaspora musicians thanks to whom the Ukrainians took the spotlight in the world were presented. The history of formation and development of musical-biographical knowledge about our compatriots abroad is presented in conjunction with the mastery of this topic in the field of Ukrainian studies, archival studies, and musicology.

Key words: musical biography studies of the Ukrainian Diaspora, funds of VNLU, Ukrainian musical culture.

Бугаєва Е. В., кандидат исторических наук, старший научный сотрудник Института биографических исследований НБУВ (Киев).

Музыкальная биографика украинцев диаспоры: научная рефлексия над фондами Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского.

В последние годы отечественная историческая наука большое внимание уделяет изучению темы украинской диаспоры, ее вкладу в национальную культуру, которая рассматривается в плоскости новейших тенденций гуманитарного дискурса Украины XXI века. Наименее известной и информационно разработанной страницей зарубежной истории этнических украинцев остается музыкальная биографика, поэтому пришло время исправления исторической несправедливости по отношению к представителям украинской музыки в эмиграции, которые внесли ощутимый вклад в сокровищницу отечественного искусства.

Раскрытие темы музыкальной биографика украинской диаспоры осуществлено в контексте современных тенденций и задач исторической науки, направленных на осознание зарубежной украиники как органического сегмента украинской культуры. Данное исследование построено на источниковедческом фундаменте комплекса печатных изданий, представленных в фондах Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского, что позволило выполнить ряд задач теоретического и практического значения. Обзор биографических изданий Украины, посвященных описанию жизнедеятельности музыкантов диаспоры, стал основой для создания целостного представления об их жанровых разновидностях, тематическом спектре публикаций, периодизации и географии исследований, фактологической содержательности источников. В результате ревизии фондов НБУВ был составлен список источников, представлены 47 биографических справок и названы имена знаменитых музыкантов за рубежом, принесших известность украинцам в мире. История формирования и развития музыкально-биографического знания в отношении наших соотечественников за пределами Украины представлена во взаимосвязи освещения этой темы в сфере украиноведения, архивоведения, музыковедения.

Ключевые слова: музыкальная биографика украинской диаспоры, фонды НБУВ, украинская музыкальная культура.